

Mario Kovač

Dobrodošao novum u uhodanoj repertoarnoj politici

Filip Šovagović
Ilijada 2001

Redatelj:
Filip Šovagović
Gradsko dramsko
kazalište Gavella

Premijera:
29. siječnja 2009.

“Autorski projekt” postala je često rabljena sintagma za kazališne projekte koji grade predstavu bez čvrstoga tekstualnog uporišta. Moglo bi se čak reći da je takav način rada postao svojevrsni trend, toliko popularan i čest na domaćim pozornicama da je čak i festival zamišljen kao promocija nacionalne drame bio “prisiljen” promijeniti naziv u **festival hrvatske drame i autorskog kazališta**. Neke od najutjecajnijih i najzanimljivijih predstava koje smo gledali tijekom protekloga desetljeća (pa i nešto duže) nastale su tako sastavljanjem različitih ideja, prizora, komadića teksta u kazališne kolaže koji su formirani u cjelovečernje predstave.

Mogli smo svjedočiti kako se pojavila čitava jedna plejada glumaca-redatelja (meni znatno draži naziv bi bio kazališni ljudi - “homo teatralis”) koji su na daske postavljali neke nove predstave neopterećene striktnom dramskom formom.

Mnoge od njih postale su pravi hitovi, a zanimljivo je i primijetiti kako je veći dio istih nastao u režiji ljudi kojima režija i nije bila osnovni poziv. Odnosno, na njihovoj diplomu (ako su je uopće imali) nije pisalo "akademski redatelj", što je poneko kritičarsko pero znalo zlobno istaknuti, a kuloarska koluntanja očima do tada nedodirljivih "moćnika teatra" s pripadajućom diplomom da i ne spominjemo. No, ostavivši sitne taštine po strani, mogli smo svjedočiti kako se pojavila cijela jedna plejada glumaca-redatelja (meni znatno draži naziv bi bio kazališni ljudi – "homo teatralis") koji su na daske postavljali neke nove predstave neopterećene striktnom dramskom formom. Mislim da nema potrebe čitatelja podsjećati na uspješnice Renea Medveška ili Saše Anočića, da spomenem samo najuspješniji dvojac. Kao najekstremniji slučaj od maha od teksta mogli bismo navesti i predstavu koja je potpisana kao dramatisacija romana, a u kojoj nije izgovorena ni jedna jedina riječ (*Božanska glad*).

Filip Šovagović je još jedan od tih glumačkih "otpadnika" koji se prvo, izrazito uspješno, okušao kao dramski pisac, da bi autorski projektom *Iljada 2001* debitirao i kao kazališni redatelj. Nebrojeno puta smo se uvjerali da dobar tekst ili dobra ideja ne znače nužno i dobru predstavu i bojim se da je ovoga puta Šovagović podlegao tom sindromu. Naime, za stvaranje i izvođenje ovako raskošno kompleksne ideje osnovni preduvjet je kompaktan i uigran ansambel koji diše kao jedan. Prisjetimo se da je spomenuti dvojac imao tu formulu uspjeha: Medvešek je svoje najbolje predstave ostvario u ZKM-u koji je nesumnjivo najjači domaći ansambel, možda ne toliko po pojedinačnim imenima, ali zasigurno po sinergiji koju ostvaruju u zajedničkom radu. S druge strane, Anočić svoje najbolje režije ostvaruje s manjim brojem vjernih suradnika s kojima očito ima "kemiju". Ali čim se maknu od tih idealnih uvjeta rada ili od "domaćeg terena", i kod jednoga i kod drugoga kvaliteta predstava počne varirati. Stoga nije ni čudo da se i Filip Šovagović nije baš idealno snašao u uvjetima rada s ansambлом "Gavelle" koji do sada nije imao iskustvo takvog skupnog rada.

Podjela predstave mahom se sastoji od provjerenih i

prokušanih glumaca, ali u ovom slučaju zbroj kvaliteta pojedinačnih članova daje slabiji rezultat od očekivanog. Predstava pati od prevelike razlike u glumačkim energijama pa sam po završetku imao dojam kao da sam gledao niz solo točaka, a ne predstavu kolektiva. Neki glumci su se u toj situaciji snašli bolje, neki lošije, ali sveukupni dojam nije bio baš blistav. Za početak, glavni lik Arterije Fraz Vraz Filipović, kojeg tumači Janko Rakoš, neodoljivo podsjeća na Anočićeve "Junake" kao što su Lojtrica ili Niko i Ništ. U pitanju je tzv. "mali čovjek" izgubljen u raljama nepodnošljive egzistencije u svakodnevi: nagomilani računi i dugovi, nefunkcionalna obitelj, bizarni prijatelji... Osnovna razlika između Arterija i Lojtrice krije se u blagolagoljivosti prvoga koji ponekad izgovara prave bujice samosažalnih žalopjoki. Neosporne su velika želja i energija koje u svoju glumu ulaže Rakoš, ali sve vrijeme se kod njega osjeća grč koji, držim, negira spontanost kojom bi takav lik trebalo igrati. Možda će tečnost i opuštenost glumačke igre steći u kasnijim izvedbama kada se predstava uhoda, ali na izvedbi koju sam gledao njegov lik je više izgledao kao skica nego kao zaokruženo djelo.

Nekim članovima ansambla je pak očito takav način rada puno bolje odgovarao pa su njihovi likovi na pozornici izgledali znatno prirodnije i opuštenije. Ranko Zidarić je ulogu Leopoldija sv. Munivrane odigrao tako suvereno i lako da se laiku može pričiniti da uopće ne "glumi", nego da, poput nekoć Zorana Radmilovića, ležerno improvizira na zadanu temu poigravajući se s jezikom (veći dio predstave govori svojevrsni pidžin slovenski) i formom. Takva nepodnošljiva lakoća igre mogla se osjetiti i kod kreacija Mirjane Majurec (Arterijeva supruga Irena), Enesa Vejzovića (Mrkva) i Nataše Janjić (Arterijeva kći Maja). Oni su svoje uloge odigrali zaigrano i s guštom glume naočigled bez većih naprezanja, ali iza toga se sigurno krije potpuno prihvaćanje ludističkih mehanizama Šovagovićeve dramaturgije i režije koje definitivno nisu tiranski neraspoložene za dijalog s glumcem. Upravo suprotno, daju im veliku slobodu za rad na ulozu. Kao što dobro znamo, ta vrsta slobode može se i zloupotrijebiti ili odvesti na krivi put. Sa slobodom treba biti odgovoran! Kao loš primjer

Franjo Dijak, Janko Rakoš

toga naveo bih Đorđa Kukuljicu čiji Pizo Tetejac Zvan Tesla upada u zamku prvoloptaškog rješenja lika koji žestoko otvara prvim pojavljivanjem na sceni, ali potom stagnira u stalnom ponavljanju već viđene manire. I Ivana Bolanča u ulozu S. Habib upada u zamku pretjerane afektacije zaboravljajući da dvostruka negacija (ona i igra lik afektirane glumice) često zapravo znači pojačanu afirmaciju. Franjo Dijak je u predstavi izolirani slučaj: njegova kreacija lika Arterijeva malog sina Mirka glumačkim se izrazom toliko razlikuje od ostatka ansambla da sam imao osjećaj kao da gledam predstavu u predstavi. Snažan fizički teatar baziran na precizno osmišljenoj "masci", Dijak igra precizno i energično kroz cijelu predstavu, što nije

U pitanju je tzv. "mali čovjek" izgubljen u raljama nepodnošljive egzistencije u svakodnevi: nagomilani računi i dugovi, nefunkcionalna obitelj, bizarni prijatelji...

nezanimljiv eksperiment, ali baš ta vrsta odudaranja ostavlja mjestimično dojam "soliranja" i ironičnog odmaka od ostatka predstave.

Iako zvuči kao nenadahnuta floskula i tipičan kritičarski kliše, za Sinišu Ružića i Anu Kvrčić rekao bih da su svoje uloge odigrali korektno, dok su Dragoljub Lazarov, Marino Matota i Nenad Cvetko onaj "nevidljivi" dio predstave koji ne ostavlja snažan dojam, ali daje protutežu izraženijim ličnostima. Sam autor predstave također se glumački provlači kroz predstavu u pomalo hičkovskim cameo pojavljivanjima od kojih je najistaknutiji dio svirka s Borisom Leinerom.

Scenografija Veronike Radman uklopila se u neobvezni

Za stvaranje i izvođenje ovako raskošno kompleksne ideje osnovni preduvjet je kompaktan i uigran ansambl koji diše kao jedan.

Franjo Dijk, Mirjana Majurec, Nataša Janjić

dramaturški pristup, pri čemu su neka rješenja (igre sa krevetom) začudno jednostavna i efektna. Video koji je radio Josip Visković bez daljnjege je dobro napravljen, ali upitna je njegova dramaturška funkcija i čini mi se da predstava ne bi ništa izgubila njegovim izostavljanjem. No, kako su linije priče koje se događaju u predstavi ionako naizgled proizvoljno isprepletene (u što sumnjam), i ovaj video, kao i blaga ekscentričnost kostima Marite Ćopo, našao je svoje mjesto pod Šovagovićevim suncem. U prirodi eksperimenta je da ne uspije! Prisjetimo se da znanstvenici u prirodnim znanostima ponekad naprave i na tisuće bezuspješnih eksperimenata kako bi onaj tisuću i prvi donio bitan znanstveni pomak ili otkriće. Stoga je iluzorno očekivati od svakoga umjetničkog projekta dovoljno hrabrog za jedan ovakav eksperiment da odmah donese epohalno djelo. Mislim da ovakav tip rada može donijeti svježinu ansamblu koji se isključivo bavi klasičnim dramskim tekstovima i da je dobrodošao *novum* u uhdanoj repertoarnoj politici. Štoviše, i ostalim ansamblima gradskih kazališta ne bi bilo zгореga upustiti se u jedno ovakvo nepretenciozno kazališno poigravanje u maniri studentskih kazališta. Rezultati su nepredvidljivi, ali proces se uvijek bilježi i pamti, a plodovi toga rada će se možda vidjeti jasnije u nekim budućim predstavama.

Ostalim ansamblima gradskih kazališta ne bi bilo zгореga upustiti se u jedno ovakvo nepretenciozno kazališno poigravanje u maniri studentskih kazališta.